

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך טז, תשכ"ה

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

ה ע ר ו ת

על משה שולבוים

הערות מאת שמואל אשכנזי (ש"א), נסתלי בן-מנחם (נ"ב)
ומשה קטן (מ"ק) לקונטרסו של מ"א טנבלאט (לשונונו לעם)
קנ"א—קנ"ב

1. מ' בלשן, הנזכר בעמ' 231 ובהערה 12 שבעמ' 268, הוא י"ל קאנטור (— נ"ב).
2. עמ' 235: מסופקני, אם "המבשר" עודו שמור באינו ספרייה. השבועון "המבשר" עם מוספו הספרותי "הנשר" (שהוציא יוסף כהן-צדק בלמברג בשנות תרכ"א—תר"ל) נמצא עתה באולם הקריאה למדעי היהדות של בית-הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים (— ש"א, ומעין זה נ"ב, מ"ק)... ובספריית שוקן בירושלים (— נ"ב).
3. שם: בחוברת כ"ו (של "כוכבי יצחק") פורסם השיר "האורח ביתה אלהים"... "הנער על (!) עין המים"... בחוברות הבאות.
השיר "האורח ביתה אלהים" נדפס ב"כוכבי יצחק", חוב' כז, 1862, עמ' 72—73. "הנער אל עין-המים" — שם חוב' ל', 1864, עמ' 67 (— נ"ב).
4. שם: ב"תולדות הספרות העברית החדשה" אומר פרופ' קלוזנר... צ"ל: ב"היסטוריה של הספרות העברית החדשה" (כרך א, הוצ' שנייה, עמ' 183) אומר פרופ' קלוזנר, שהרבה חידושי לשון ותרגומים מוצלחים של שולבוים לא עבר זמנם עד היום (— נ"ב).

5. עמ' 246: (שולבוים) השתתף ב־1888 ... בשבועון "השמש" ("החרסה"), שעורכו הראשון היה ראובן אשר ברודס.
עורכו של "השמש" או "החרסה" היה הירש לייב גוטלייב. עיין עליו: נ' בן־מנחם, מספרות ישראל באונגאריה, ירושלים תשי"ח, עמ' 225—226, 378 (— נ"ב).
6. עמ' 254: גם נחום סוקולוב הקדיש בשעתו ערך מיוחד לשולבוים באחד מספרי הזיכרון שלו.
עמ' 271, הערה 23: ש"י עגנון העירני על ערך זה, וגם ברוך שוחטמן ז"ל זכר את תוכנו, אך לא עלתה בידינו למצוא את הכרך (צ"ל: את הערך) המדובר.
נחום סוקולוב לא הוציא אלא פעם אחת "ספר זיכרון לסופרי ישראל החיים אתנו כיום", ש"נערך בבית מערכת 'האסיף', ווארשא תרמ"ט". אין שם ערך על שולבוים (— ש"א, נ"ב). גם לא ב"האסיף" (שנה א—י, תרמ"ה—תרנ"ד, ולא ב"ספר השנה" (שנה א—ה, תר"ס—תרס"ו) (— נ"ב).
7. עמ' 268, סוף הערה 10: ואף אמר (שולבוים), שרב אשי בבבל חיבר ספר ניקוד ראשון.
ידיעה זו מקורה בפירושו של המקובל־הפילוסוף רבי משה בוטריל (חי במאה השנייה לאלף השישי) על ספר יצירה (פרק ב, משנה ג, דפוס ווארשה תרמ"ה, עמ' 77; דפוס ראשון: מנטובה שכ"ב), אשר בתוך מובאה ארוכה מ"ספר הקמיצה לרבינו האי"י הוא מוסר לנו: "ובאלו הג' אותיות לא מצינו דגש בכל המקרא חה"ע, כאשר חפשנו ודקדקנו בכל ספרי בבל ובכל ספרי ירושלים ולא בספר הללי. אבל בא' מצינו בו דגש בשלשה מקומות.

והם: תביאו לחם תנופה (ויקרא כג, יז) — הא' בדגש; ויביאו לו את המנחה אשר בידם (בראשית מג, כו) — הא' גם כן בדגש; ויביאו לנו כיד אלהינו הטובה עלינו (עזרא ח, יח) — הא' גם כן בדגש. וכל זה נודע הטעם בסוד הקבלה. וכבר חובר על זה הסוד ספר הנקוד הגדול אשר חברו רב אשי בבבל והוא נמצא היום בישיבתינו. אגב אעיר, כי לפי המסורת שלנו נדגשה הא' גם במקום רביעי: ושפו עצמתיו לא ראו (איוב לג, כא), וכבר תמה ב"מנחת שי" (בראשית מג, כו) על כי בפירוש הרמב"ם (צ"ל: הרמ"ב = הרב רבי משה בוטריל) ל"ספר יצירה" לא נמנו אלא שלושה מקומות (— ו"א).

8. עמ' 269, הערה 16: זו כנראה, מהדורה שנייה (של תרגום "השודדים" לפרידריך שילר מאת משה שולבוים), כי התרגום הראשון (צ"ל: המהדורה הראשונה) נדפס בשנות השבעים הראשונות, שאז כבר הופיעה ביקורת ב"המגיד".

המהדורה הראשונה של "השודדים" נדפסה בשנת 1871, ככתוב בשער הלועזי (מעבר לשער העברי) של הספר, שטופס ממנו מצוי בספרייה הלאומית בירושלים. בהמגיד שנה ט"ו, גיליון 17, מיום י"ב באייר תרל"א (סוף עמ' 135), פורסמה ביקורת על הספר (— ו"א).

9. בבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי שמור בכתב-ידו של שולבוים תרגום עברי של פאוסט: "ברזילי (Faust) חזיון-תוגה. מתרגם חפשי) ע"י אשבל [משה שולבוים]". 87 עמ'. מס' 993. Heb. 8°. בעמ' 2 הערה: כל מה שמתנגד לדת וגם מה שאינו מעניין הדרמה, נשמט (— נ"ב).